

નોકયુલર ટેક્સ્ટ બુક્સ રીવિઝન કમિટીએ સુધારેલી
ગુજરાતી પહેલી ચોપડીના અર્થ.
કવિતાની સમજૂતી વગેરે.

બનાવનાર તથા પ્રસિદ્ધ કરનાર
ડાહ્યાભાઈ જગજીવનદાસ.

નવી સુધારેલી આવૃત્તિ પાંડેલી.

(એન ૨૧૬૭ ના ૨૫ મા ના ૧ પ્રમાણ નોંધાતી).

કીમત

૨ આના.

કુખર્ષ:

‘ તત્ત્વવિવેચ ’ પ્રેમ.

સને ૧૯૧૨

ગુજરાત વિધાપીઠ ગ્રંથાલય
 ગુજરાત વિધાપીઠ
 ગુજરાત વિધાપીઠ ગ્રંથાલય
 ગુજરાત વિધાપીઠ ગ્રંથાલય

૪૦૮૦

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કાપીગમિત્ર વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૪૦૮૦

વર્ષીક

પુસ્તકનું નામ પદ્મ ચોપડી ૨૫૧

વિષય મ ૧૪૦૦ ૮૦૫૦૦૦૦૦૦

ગુજરાતી પહેલી ચોપડીના અર્થ.

ભાગ ૧ લો.

પાઠ ૧ લો.

અક્ષર-દરકત, હરફ.
આંગણામાં-પ્રારણાપાસે.
ધરણી-દાગીના, જાણસો.
ફટાકડા-ટેટા.
લીપેગુપે-જાણ માટીથી
જમીન ધુએ, અ-
ખોટદે.
દારખાનું-આતસખાજી.
ઊડ્યાં-ઉભાં થયાં.
સંજેરી-ધુધરા, એક

જાતનો ખાવાનો ધ-
ઉંનો ગળ્યો પદાર્થ.
લુગડાં-કપડાં. - [ગૃહ.
નિશાળ-સ્કૂલ, શિક્ષણ
રજા-છુટી.
સધળાં-અધાં.
રાજી-ખુશી.
થોડેક-જરા દૂર.
ભેગી-સાથે.
ધોળેછે-લગાડે છે.
ધુધરા-એક જાતનો ખા-

વાનો ધઉંનો ગળ્યે
પદાર્થ.
દહાડા-દિવસ.
સાથીઆ-ચોક, દેવની
પાસે અથવા ધર આ-
ગળ ચૂનાનાં કે લો-
ટનાં ચિત્ર કાઢે છે તે.
જમવાનું-ખાવાનું.
ફડફડ-ધડાધડ.
હરખ-આનંદ.
માય-સમાય.

કવિતાનો અર્થ—દિવાળીના દિવસમાં ઘેરઘેર દીવા થાય છે, અને ફટાકડા ધડાધડ ફુટે છે, તેથી છોકરાંઓનો આનંદ માતો નથી.

પાઠ ૨ જો.

કચેરીઓ-કોરટો, દર-
ખારની ખેઠક, ચાણું.
મુસલમાન-મહમદપેગં-
બરનો ધર્મ માનનાર.

અડવાડીઉં-સાતે વારનું
ભેગું નામ.
વિષે-ખાખત, સંબંધી.
સાહેબ-ગોરા લોક.
જુમેરાત-ગુરવારનીરાત.
દેવળ-દેહરે, દેવનું મંદિર.

છેલ્લો-છેવટનો.
સવાર-વહાણું, પ્રભાત
રવિવાર-સુરજનોવાર.
સોમવાર-ચંદ્રનોવાર.
ફરીથી-ખીજવાર.

કવિતાનો અર્થ—પહેલો રવિવાર તેની પછી ખીજ સોમવાર, પછી ત્રીજો મંગળવાર, ચોથો બુધવાર, પાંચમો ગુરવાર, છઠ્ઠો શુક્રવાર છે અને

સાતમે શનિવાર છે, શનિવાર એ છેલ્લો વાર ગણાય છે, એમ સાનેવારનું એક અડવાડીઉં થાય છે.

પાઠ ૩ જો.
નિશાળ-સ્કુલ.
દરવાજા-આરણ્ય, ઝાંપા.
ખીસી રહ્યો-પ્રુલ્યો.
ચિત્રો-છખીઓ (જા-
નાવરની.)
પાટીઉં-ખોડ.
ચોકડું-ચારેખાનુથી જ-
ડીલીધેલું લાકડાનું ઘર.
કસરત-શરીરને મહેનત
કરી વાળવું, તાલીમ.
ખેડક-ખેસવાની જગ્યા.
પ્રુલઝાડ-પ્રુલ થાય એવા
છોડ.
નકશો-ગામ કે દેશનો કા-
ગળપરચિત્રેલો નમુનો.
કરતી-આસપાસ [ટટ્ટી.
વાડ-કાંટા કે ઝાંખરાંની
માંહે-અંદર.
વેલ-વેલો.
છોડ-રોપો.
વાવટા-નિશાન, ધ્વજાઓ.
રમત-ગમ્મત.

ધંટ-નિશાળ કે દેહેરામાં
વગાડવાને લટકાવેલો
ધાતુનો ધાટ.
મોગરી-લાકડાની હથોડી.
કલાક-૧૦ મિનિટ, અ-
ઠી ઘડી.
શીશી-વખત માપવાને
રેતીની બરેલી કા-
ચની નાની બાટલી.
ટાંગેલાં-લટકાવેલાં [જગા.
ઘોડી-પાટીઉં મુકવાની
લખોટા-લાકડાના મણકા.
કપાટ-સામાન મૂકવાને
ખાનાવાજો એ બાર-
ણાનો ઉભો પેટારો.
માટી-ગારો.
મગ્ગની-સારી.
પાઠ ૪ થો.
નિશાળીઆ-ભણનારા.
શિખામણ-ઝાહી ઝાહી
વાતો.
પરોઢીએ-સવારમાં.
સંગ-સાથત.
શિક્ષા-શીખામણ.
ધ્વજર-પરમેશ્વર.
નિત્યે-દરરોજ.
જ્ઞાન-સમજણ.
પૈર-રીને, પેઠે.
નાહ્યા-પાણીવડે શરીર
ધોવું.
આળસ-સુરતી.
ચિત્ત-મન
પાંસરું-સીધું.
તમામ-બધા.
માન-આખર.
ગુરૂ-મહેતાણ.
સમા-સરખા.
જુડું-ખોડું.
કદી-કોઈ દિવસ.
તજવું-છોડી દેવું.
અંગ-શરીર.
લખીમળાને-સંપીને.
ચોડી-લગાડી.
રૂડી-સારી
સમજે-ધ્યાન આપો.
નીસરી-નીકળી.

કવિતાની સમજૂતી. (૧)

અન્યથા—પરોઢીએ નિત ઉઠીને ધ્વજરનું નામ લેવું (અને) દાતણ
કરી નાહ્યા પછી તમામ પાઠ કરવા.

અર્થ—દરરોજ સવારમાં સૂરજ ઉગતા પહેલાં ઉઠીને પરમેશ્વરનું નામ બોલ્યા કરવું અને પછીથી દાતણ કરી, નાહીને બધું લેશન કરવું.

(૨) અન્યથા—માબાપનું કહ્યું કરો, મોટાંને માનદો, (અને) ગુરૂને આપ સમા ગણો (તો) સાઈ જ્ઞાન મળશે.

અર્થ—માબાપ કહે તે કરો, આપણાથી જે મોટાં હોય તેમને આજ્ઞાથી બોલાવો, અને આપણને બણાવનાર જે વિદ્યાગુરૂ તેને બાપની બરાબર ગણો, તો આપણને સારી અફલ મળશે.

(૩) અન્યથા—કદી જુઠું ન બોલવું, અંગ આજસ તજવું, સારો સંગ રાખી હળીમળીને ચાલવું.

અર્થ—કાઈ દિવસ જુઠું બોલવું નહિ, શરીરમાંથી સુસ્તાઈ કાઢી નાખવી બધાની સાથે સંપીને ચાલવું અને સારા માણસની સોજત કરવી.

(૪) અન્યથા—નિલ નિશાળમાં જવું, (ત્યાં ચિત્ત ચોડી બળવું, રૂઢી રીત રાખી ગુરૂની શિક્ષા માનવી.

અર્થ—દરરોજ નિશાળે જવું, ત્યાં મન રાખી બાણવું અને સારી રીત જ્ઞાત રાખીને મેહતાજની શીખામણ માનવી.

(૫) અન્યથા—મન રમતમાં રાખો નહિ (અને) સારી પેર સમજો (કે) નિશાળમાંથી નીસરી પાંસઈ ઘેર જવું.

અર્થ—રમવામાં મન રાખવું નહિ અને નિશાળમાંથી બહાર નીકળ્યા કે સીધું ઘેર જવું, એ સારી રીતે સમજી રાખજો.

પાઠ ૫ મે.

લુગડાં-કપડાં.

ઝાટણી - છોટરીઓને ડીલે ને માથે ઝાટવાનું લુગડું.

અંગરખી-ડગલી.

દાતણી-પોતડી.

સુરનાળ-લેંધી, ચોરણા. કહેવા લાગ્યો - કહેવા મંડ્યો.

લેંધી-ચોરણી. [વાડીના.

ફળીઆના - મોહોદાના,

પરીક્ષા-તપાસણી (શીખેલાની.)

ત્યારે-તે વખતે.

ઝેડીઓ-ખૂટ, ખાસ-
ડીઓ.

બજારમાં-ચોટામાં.

કોટ-ડગલો.

મંગાવે-અણાવે.

ધાધરી-ચણીઓ.

બદન-કબજને.

લાવી-આણી.

ખાસ-પસાર.

પાઠ ૬ કો.

ચોકખાઈ-સફાઈ.

ફાલો-ચાંદો (શુભગ).

મુખડું-મોંદું.

પહેરણુ-ઝબલું.

બરાબર-સારી રીતે.

ઊર-મન.

કવિતા-ગાયન.

ચોકખાં-સાફ. [વાડો.

ગંદવાડ-ગલીચી, ગાજ-

નાથ-ધણી.

મેલાં-ગંદાં.

કપડાં-લુગડાં.

ડીલ-શરીર.

ચોળીને-ધશીને.

ગંદી-ખરાબ, વાસમા-
રતી. [થડમાં.

પાસે-નજીક, ઝેડમાં,

રાજી-ખુશી.

અડાય-અડકાય.

ખસ-ખુબલી.

ધોવડાવવાં-સાફ કરાવવા.

વાડો-ધરની પાછળની

છટી જમીન.

આંગણામાં-ખારણામાં.

માંદાં-શીક, આજરી.

ચોક-મોટી ચોકડી.

કવિતાનો અર્થ—મારો ઓટલોને મારા ધરનો ચોક ચોકખો છે, મારા
લુગડાં ચોકખાં ઝેડને બધા લોક મને ચોકખો કહેછે. માફ મોદું અને
મારા લાથ ચોકખા છે અને માફ મન ચોકખું છે ત્યાં જગતના ધણી ખેસે છે.

પાઠ ૭ મો.

વરસ ગાઠ-જન્મ દિવસ.

મહિનો-ત્રીશ દિવસ.

કંસાર-લાપશી.

બાવ્યો-સારો લાગ્યો.

આપ્યાં-દીવાં.

કચારે-કઈ વખતે.

સગાં-વહાલા, સંબંધી.

અડાઉમો-અડકાડ્યો.

બોલાવ્યાં-તેડ્યાં.

પાનસોપારી-પાન અને

સોપારી.

સવારમાં-વહાણામાં.

ઝટ-જલદી.

બાણો-ખેનનો દિકરો.

મંડ્યો-લાગ્યો, વળગ્યો.

સૌ-સધળા, બધા.

ખીડાં-પટ્ટીઓ.

પાઠ ૮ મો.

સગાં-સંબંધી.

ભત્રીજા-ભાઈનો છોકરો.

મસિઆઈ-માસીનો છો-

કરો.

વેવાઈ-છોકરા કે છોક-

રીનો સસરો (એક

ખીજાને કહેછે.)

વેવાણુ-છોકરા કે છોક-

રીની સાસુ (એક

ખીજાને કહેછે).

પીતરાઈ-કાકાના છોકરા.

ફાઈઆત-ફાઈના છો-

કરા.

દૂધભાઈ-મા એક અને

બાપ ગુદા.

મોળાઈ-મામાના છોકરા.

ઝોરમાઈ-સાવકા.

સાવકી-ઝોરમાન.

કાકો-બાપનો ભાઈ.

વહુ-બાવડી.

પાઠ ૬ મો.

હરખાઉ-ખુશી થાઉ.

સર્વે-બધાં.

ઓસડ-દવા.

પંપાળી-હાથ ફેરવી.

કસોલ-આનંદ.

આભાર-પાડ, ગુણ.

દુખડાં-પીડા.

ગભરાતી-અકળાતી.

ચાંપે-દાબે.

ખોડી-અચી.

ભીડે-ભેડે.

રાજી-ખુશી.

ભૂલી-વીસરી.

મીઠા-સારા.

પંખી-પક્ષી.

માત-મા.

સંભાળે-જતનકરે, સા-
ચવે.

લગાર-જરી.

હાલો-હાલરડું.

માંદા-આભરી, શીક.

માડી-મા.

નવ-નહિ.

હેત-વહાલ

અપાર-ધણું.

કવિતાની સમજૂતી. (૨)

અન્યથા—માને દેખી બહુ હરખાઉં, દોડી દોડી સામે જાઉં, (કે)
લઇને છાતી સાથ ચાંપે (અને) ખોડી દબને બાથ ભીડે.

અર્થ—હું માને જોઇને ધણી રાજી થાઉં, અને દોડી દોડીને તેની સામે
જાઉં; કે તે મને ઉંચકી લઈ છાતી સાથે દાબે, અને બચી કરી બાથમાં ધાલે.

(૨) અન્યથા—(મને) ખોળા માંય લઈ ધવરાવે; પંપાળીને રાજી
થાય, માંડ મુખ જોઇને હરખાય, (અને) સર્વ દુખડાં ભૂલી જાય.

અર્થ—મને ખોળામાં લઇને પોતાનું દુઃખ પીવરાવે, અને મારા શરીરે
હાથ ફેરવીને તેમજ માંડ મોઢું જોઇને રાજી થાય અને પોતાનાં બધાં
દુઃખ વીસરી જાય.

(૩) અન્યથા—મારા બોલ મીઠા લાગે (એવા કે) જાણે પંખી કસોલ
કરે, માત સર્વે ખાવું આપે (અને) મારી જા. બહુ સંભાળે.

અર્થ—મારા બોલ જાણે પંખીઓ કસોલ કરતાં હોય એવા મીઠા
લાગે, મા મને સાંડ સાંડ ખાવાનું આપે, અને મારા શરીરનું બહુ જતન કરે.

(૪) અન્યથા—મને લગારરડો જાણી, તેવાર ગભરાતી દોડે, (અને)
(હું) હસુને રમું તો (તું) બહુ ખુશ થાય ને (મને) ઉંધાડવા લાલો ગાય.

અર્થ—મને જરા પણ રડતો સાંભળે તે વખતે મારી પાસે ગાભરી
બની દોડી આવે; પણ જો હું હસું અને રમું તો તું બહુ રાજી થાય અને
મને ઉંધાડવા મોટે હીંચકો નાખતી જાય ને ગીત ગાય.

(૫) અન્વય—માડી (હું) માંદો પડ્યો એસડ પાય, (અને તું) પેઠ
બરી ખાય નવ, તારૂં હેત સૌથી અપાર (છે માટે) તારો બહુ આભાર માનું.

અર્થ—હે મા હું જરા માંદો પડ્યો કે તું મને એસડ પાય, અને તું
થે બરીને પૂરું ખાય નહિ; એવું તારૂં હેત સૌથી વધારે છે તેથી હું તારે
ધણી ગુણ માનું છું.

પાઠ ૧૦ મો.

માન-આવકાર.

ત્યાં-તે ઠેકાણે.

પ્રમાણિ-રીતે.

વખાણુ-સાબાશી.

ઔરડમાં-ધરનો ચારે
પાસે બંધ હોય તેવા
ભાગમાં.

મેહેતાજી-ગુરૂ, ભારતર
સલામ-કપાળે જમણા
હાથ લગાડવો.

અદ્ય-વિવેક, મરજદા.

પાઠ ૧૧ મો.

ઉજાણી-મેજબાની.

આશો પાલવ-એક જન-
તનું ઝાડ.

પીરરયાં-મૂકયાં.

કુલડીઓ-માટીની નાની
લોટીઓ. [ખા.

પિંઆ-ચપટાકરેલા ચા-
બજબજે-એ સાથે. [યછે/૧.

રાંદેરી-રાંદેર ગામમાં ચા-

વધારેલાં-તેલને ગરમ

કરી તેમાંરાઈ, મરચું,

લીંગવીગેરેનાંખી મીઠું

ભેળવી ગરમ કરેલાં.

શેતરંજી-પાથરવાનું રં-

ગદાર પટાનું. સુતરાઉ

બિછાવું.

પાથરણું-બિછાવું.

નારંગી-એક જાતનું

લીંબુ જેવું ફળ.

ખારેકી-ખારેકના જેવાં

લાડુ-લોટમાં ઘી ગોળ કે

ખાંડ નાંખી ખાવાને

બનાવેલો ગોળ પદાર્થ.

સીંધી-પાંધરી.

સમજવો-જાણવો.

શાક-તરકારી.

ચટણી-આદુ, મરચાં, કો-

થમીરને મીઠું ભેળું

વાટી, ખાવાને બના-

વેલો પદાર્થ.

માંડયું-શરૂ કર્યું.

ઊંઝ્યાં-ઉભાં થયાં.

ખૂબ-વધારે-

મંજ-ગમ્મત.

પાઠ ૧૨ મો.

હોડી-મજબો.

રમત-ખેલ.

પછાડી-પાછળ.

સહેલ-મજા.

એકડા-ભેગા.

સરત-હોડ.

તળાવ-વરસાદનું પાણી

ભર્યું રહે તેવો મોટો

ખાડો, નાનું સરોવર.

જીત્યો-જીત મેળવી.

તાપ-તડકો.

પણ-પેલી આગ.

લોક-માણસ.

તરફ-આગ.

સઢ-વાહાણને ચાલવા

મદદ કરવા માટે પ-

વન ભરાવા સાડ તેની

વચમાંખાંધેલુંલુગડું

ચાલ-રીતભા.૧.
સુંદર-સારી.

પાઠ ૧૩ મો.

ખંડ-રેન્ને.
કાંચળી-કાપડી, કમખો.
નજર-ધ્યાન, રમત.
મળ્યો-જડ્યો.
ધનામ-બક્ષીસ, સરપાવ
બદલામાં-સાટામાં.
મળનો-સારો.
રડતી-રોતી.

છાની-ચૂપ.
પકડી-ઝાલી.
નજર-સરત.
ઝાલી-શાણી.
રળ-છુટ્ટી, પરવાનગી.

પાઠ ૧૪ મો.
ફેંકાફેંકી-નાંખાનાંખી.
પ્રાણી-જીવ.
નુકશાન-બગાડ.
ધડાધડ-ફડાફડ.
સંભાળી-સાયવી.
હાણુ-નુકસાન.

ઝાલો-શાણો.
દુઃખ-પીડા.
તળાવ-નાનું સસેવર.
પાળ-કિનારો.
વાગ્યા-લાગ્યા.
ખમાયા-વેડાયા.
ગરીબને-રાંકને.
શામાટે-કેમ.
રમત-ખેલ.
ધન-દુખ, પીડા. [ગારે.
જરાએ-થોડું પણ, લ.
ભારી-ધણું.

કવિતાનો અર્થ—રમત ગમત કરતાં, કદી પણ કોઈને નુકશાન કરવું નહિ, અવળી રીતે રમતાં ધણું નુકશાન થાય છે.

પાઠ ૧૫ મો.
દયા-રહેમ. મેહેર.
ફાંફાં-આમ તેમ ફેંકટ
જ્યાં ત્યાં જોતું તે.
ખીજ્યા-વઢ્યા. [ખતે.
વખતસર-બરાબર વ.
સોળ-ઝપાટા, ભરોળ.
નીરવું-ધાસ નાખવું.
ગળું-શક્તિ.
ઉપરાંત-વધારે.
છુંદાય-ચગદાય.
દુઃખ-પીડા.
ઝટ-તરત.

તળે-નીચે.
ધન-પીડા.
ઢોર-પશુ.
કામનાં-ખપનાં.
દેવું-આપવું.
સંભાળ-બરદાશ.
સાફ-ચોકખું.
યાદ છે-સાંભરે છે.
બૂલી-વીસરી.
પાઠ ૧૬ મો.
નક્કી-ખચીત.
સેળમેળ-એકઠા.
છુટ્ટો-બંધ વગરનો.

સમજ્યો-જાણ્યું.
શીકર-ચિંતાં.
હોશિયાર-ખબરદાર, કા-
ખેલ.
શાખાસ-વખાણુ કરવાં તે.
મળ-ગમત.
દાવ-વારો.
બાકીના-ખીજ રહ્યા તે.
વાંસાપર-પીડપર, બર-
ડાપર. [એક.
વારા ફરતી-એક પછી-
સવાલ-પ્રશ્ન
પારખી-એળખી, જાણી.

સંતાવા-છુપાવા.
લાંબો વખત-ઘણીવાર.
ઓળખ-પારખ.
તરત-જલદી.

પાઠ ૧૭ મો.

સાય-સાચી વાત, સા-
ચવટ. [રદાર.
દેશાઈ-વતનદાર, જાગી-
પાઘડી-માથે પહેરવાનું
લાંબુ લુગડું બાંધીને
ગાળ કરેલું તે.
ચપ્પુ-ચાકુ, છરી.
ગમ્યો-પસંદ પડ્યો.
સાચા બોલું-ખરાબોલું,
સતવાદી, સાચું.

જ્યાં-છોકરાં.
લડે-વઢે.
હેત-માયા.
વખાણ્યો-પસંદ કર્યો.
મંડ્યો-વળગ્યો.
કાપ-ચીરો.
ગભરાયો-અકળાયો.
રાજી-ખુશી.
પહાલું-પ્યાંડું.

પાઠ ૧૮ મો.

રીમ-ખેતર.
બગાડ-નુકશાન
જુઠાણું-ખોટું ખેલવું તે.
શરમાઈ-લજવાઈ.
મશ્કરી-મજાક, હાંસી.

પસ્તાય-ખોટું કામ કર્યા
પછી મનમાં બળવુંતે.
સપડાય-ફસાય.
અમથી-ખોટી, નકામી.
ધાળે-દોડળે, મદદે આ-
વળે.
આસપાસ-આજુબાજુ.
ખેતરવાળા-ખેતરના માં-
લીકો, ખેડુત.
બાપડા-બિચારા.
ખરેખરો-સાચે સાચો.
ગભરાઈ-અકળાઈ.
છેતર્યા-ડગ્યા.
વારે-મદદે.
ધાયા-દોડી આવ્યાં.
યાદ-ધ્યાન, સરત.

કવિતાનો અર્થ—જે માણસ બીજાની મસ્કરી કરે તે મોટો કે વહેલો
પકડાય છે, ખોટાંડું તરત જાણાઈ આવેછે અને છેવટે જુઠો માણસ
પસ્તાય છે.

પાઠ ૧૯ મો.

શિઆળ-કોહલું.
જુક્તિ-ઉપાય.
પોકેપોક-ખૂમેખૂમ.
દુઃખ-પીડા.
દયા-રહેમ.
સગાંવહાલાં-કુટુંબી.
વિચાર-મનસુબો. //
ગભરાઈને-અકળાઈને.

બચાવે-ઉગારે.
આધુ દૂર, છેડું.
કબુલદરી-માની, હાપાડી
દરેક-એકેએક.
પ્રમાણ-રીતે.
વારાફરતી-એક પછી
એક.

પાઠ ૨૦ મો.

ગરીબ-કંગાળ.

ભિખારી-ખાવા પીવાનું
જોતે ન હોય તે.
અપંગ - લુલા, લંગડા,
આંધળા, બહેરા વગેરે.
અન્ન-અનાજ.
ભગવાન-પરમેશ્વર.
આંધળો-આંખોવિનાનો.
ભજન-છશરનાં ગીત.
લુગડાં-કપડાં.

ગજવામાં-ખીસામાં.	પાઠ ૨૨ મો.	ઉપયોગી-અપની, કા-
સેવ - ચણાના લોટનો	પ્રભુ-પરમેશ્વર.	મની.
ખાવાનો બનાવેલો	ઉગ્નસ-અજવાળું.	દામ-પૈસા.
પદાર્થ.	વિદ્યા-ભણતર.	અન્ન-દાણા.
મમરા-ચોખાને શેકીને	ચંદ્ર-ચાંદો.	પાળે-પોષણ કરે.
બનાવેલો ખાવાનો	સગ્નવી-પેદા કરી.	જીવ-પ્રાણી.
પદાર્થ.	અગણિત-ગણાય નહિ	તમામ-બધા.
દયા-રહેમ.	એવા.	દામ-ઠેકાણું.
બહું-સારં.	દામ-હિમ્મત.	દયા-કૃપા.
	વીસરં-ભૂલું.	સેવક-ચાકર, દાસ.

કવિતાની સમજૂતી (૩).

અન્યથા—પ્રભુનામ વીસરં નહિ, હું કદી પ્રભુનામ વીસરં નહિ, સુરજ ચંદ્ર અગણિત તારા (એ) ઉગ્નસને કામ કર્યાં (છે.)

અર્થ—હે પ્રભુ! હું તારું નામ કદી ભૂલું નહિ તેં સુરજ ચંદ્રમાં અને ગણાય નહિ, એટલાં ચાંદરણા અજવાળા માટે કર્યાં છે, માટે હું કદી તારું નામ ભૂલું નહિ.

(૨) **અન્યથા**—તેં બહુ ઉપયોગી હવા આપી (જેનું) કંઈ દામ બેસે નહિ (માટે) હું કદી.

અર્થ—હે પ્રભુ! તેં અમોને ઘણીજ કામની હવા આપી છે, છતાં તેનો એક પૈસો પણ બેસતો નથી, માટે હું કદી તારું નામ ભૂલું નહિ.

(૩) **અન્યથા**—(તું) વરસાદથી અન્ન દીએ છે અને તમામ જીવ પાળે (માટે) હું કદી.

અર્થ—હે પ્રભુ! તું વરસાદ વડે અનાજ પેદા કરી આપે છે. અને બધા પ્રાણીઓનું પાલણુ પોષણ કરે છે, માટે હું કદી તારું નામ ભૂલું નહિ.

(૪) **અન્યથા**—દહીં દુધ દેવા સૌ દામ ગાય ને બેંસો સરજવી (માટે) હું કદી.

અર્થ—હે પ્રભુ! તેં અમોને દુધ અને દહીં આપવા માટે બધે ઠેકાણુ ગાયો અને બેંસો ઉત્પન્ન કરીએ. માટે હું કદી તારું નામ ભૂલું નહિ.

(૫) અન્યથા—(તે) આખો ગુલાબ (ને) બદામ (વગેરેનાં)
જાડપાન ફળ અને ફુલ બનાવ્યાં (માટે) હું કદી.

અર્થ—હે પ્રભુ ! તેં આખા, બદામ વગેરેનાં જાડ, પાન, ફળ અને
ગુલાબ વગેરેના ફુલ બનાવ્યાં છે માટે હું કદી તારું નામ ભૂલું નહિ.

(૬) અન્યથા—સેવકને દયા કરી વિદ્યા, સુખ, હામ બહુ આપો
(માટે) હું કદી.

અર્થ—હું પ્રભુ ! આ તારા દાસને કૃપા કરી વિદ્યા, સુખને હિંમત
બહુ આપો, હે પ્રભુ ! હું તારું નામ કદી ભુલીશ નહિ.

પાઠ ૨૨ મો.
સરદાર-ઉમરાવ, અ-
મીર.
સ્વપત્નું-ઉંઘમાં આવતા
વિચાર.
શિકાર-પ્રાણીઓને મા-
રવાની રમત.
હરણી-મૃગલી.
રૂપાળું-સુંદર.
મન થયું-ધરણ થઈ.
ઉપાડી-ઉંચકી.
પાછળ-પછવાડે.
રાજી-ખુશી.
વહાલા-પ્યારા.
છલંગ-કુદકો.
પાડ-ઉપકાર.
વારેવારે-દરેક ફેરે.
દેવતાઈ-અલૌકિક.
પુરુષ-માણસ.

ખેટા-દીકરા.
રાજા-દેશનો ધણી.
પાઠ ૨૩ મો.
રૂપાળું-સુંદર, મનનું.
ભંડારીઆમાં-ખારણા-
વાળાં તાકામાં. [ખતે.
હંમેશાં-રોજ, દરેક વ-
ભોગ જોગે-નશીબ જોગે.
રસોડામાં-રાંધવાની જ-
ગ્યામાં
મણા-ખામી.
પોળી-રોટલી.
ઉંદરીઉં-ઉંદર પકડવાનું
પાંજરું.
ઉંદરડી-ઉંદરનું બચું.
ભરાઈ-સંતાઈ.
ખુશી-રાજી.
ખાકું-કાણું.
મનનું-સાં.

પાર-છેડો.
વલે-હાલત.
પાઠ ૨૪ મો.
પોલ-પોલાણ.
ફેણુ-સાપની પહોળી ક-
રેલી ગરદન.
જોરાવર-જળરો.
ઝેરી-ઝેરવાળો.
પછાડા-અફળાટ.
જાઝા-વધારે.
પ્રાણુ-જીવ. [રવો તે.
કુંકાડા-કુંકું અવાજ ક-
ચટકા-ડાંખ, બચકાં ભ-
રવાં.
વેર-અદાવત.
કાંઠો-કિનારો. [વાનું ધર.
દર-કાણું. સાપને રહે-
વાર-વખતે.
રસ્તો-મારગ.

ખીતો-ડરતો.	છોલાઈ-ધસાઈ.	વાસ-ગંધ સોરમ.
પંખી-પાંખવાળું નાવર.	વળગીને-બાઝીને.	ભેગી-એકઠી.
હુંદી-ચગદી, કચરી.	દીધા-ભર્યાં.	અંતે-છેવટે.
	પણડી-અક્ષણી.	નાગ-મોટો સાપ.

કવિતાનો અર્થ—જળ વગરના પાણી વધારે માણસથી કદી અદાવત કરીએ નહિ, જેમ આવી રીતે કાઠીએ કાળા સાપનો જીવ લીધો તેમ આપણે પાણી મરવું પડે.

પાઠ રપ મો.	જે છેડે જે શીકાં લટ-	તેવાર-તે વખતે.
સેવા-ચાકરી.	કાવેલાં હોય તેવું	ખાંધે-ખભે.
અમાપ-ધણીજ.	પાણી વીગેરે લઈ	હેત-વહાલ.
મનસુખો-વિચાર.	જવાનું સાધન.	રાજ-ખુશી.
તીરથ-જાત્રા.	સંતાપ-પીડા, દુઃખ.	અપાર-ધણી. [ધર્મ.
અચરજ-નવાઈ.	લુલાં-લંગડાં.	ફરજ-કરવા લાયક કામ,
આશીશ-આશીરવાદ.	ધન-પૈસા.	મહેર-દયા
કાવડ-વચમાં કામડીને	પરખી-જાણી.	લીલાલહેર-આનંદશુખ.

(કવિતાની સમજૂતી) (૪).

અન્યથા—(એક) ઘરડાં લૂલાં આંધળાં ગરીબ મા ને બાપ (હતા) તેનો માધવ (નામે) દીકરો (હતો તે) અમાપ સેવા કરે.

અર્થ—એક આંધળા, લૂલાં, ઘરડાં અને વળી ગરીબ માબાપ હતાં, તેમને એક માધવ નામનો છોકરો હતો તે તેમની ધણીજ ચાકરી કરતો હતો.

(૨) અન્યથા—માધવને માબાપ કહે (કે) મનની વાત સાંભળ (જો) ધન ને આંખો હોત તો તીરથ કરવા જાત.

અર્થ—માબાપ માધવને કહે કે તું અમારા મનની વાત (ઇચ્છા) સાંભળ જો અમારી પાસે પૈસા હોત તો અને અમારી આંખો હોત તો અમે જાત્રા કરવા જાત.

(૩) અન્યથા—માબાપનું મન પરખી (તેમને) સુખ કરવા ધારી (વિચાર્યું કે) કાવડ કરીને ફેરવું તો આ દુઃખ જાય.

અર્થ—એવી રીતનું માઆપનું મન જાણી તેમને જત્રા કરાવી, સુખ કરવું, એમ નક્કી કરી, વિચાર કીધો કે જે હું કાવડ કરીને તેમને ફેરવું તો તેમનું આ જતરા સંબંધી દુઃખ જાય.

(૪) અન્વય—એવો મનસુખો કરી કાવડ તૈયાર કરી (અને) તેવાર માત પિતા બે પાસે બેસાડીઆં.

અર્થ—માધવે એવો વિચાર કરી કાવડ બનાવી તેની એક બાજુ મા અને બીજી બાજુએ આપને બેસાડ્યા.

(૫) અન્વય—કાવડ ખાંધે ભેરવી તીરથ કરવા જાય આ માધવના હેતથી સૌને અચરજ થાય.

અર્થ—માધવ ખભે કાવડ ભેરવી મા આપને ઊંચકી જતરા કરવા જાયછે, આવું માધવનું માઆપ ઉપર હેત જોઈબધા લોકોને નવાઈલાગી.

(૬) અન્વય—આવા દીકરા (ને) ધન ધન માને આપ ધન પત દીકરા (આવા) સારા હોય તો સંતાપ રહે નહિ.

અર્થ—આવા માઆપના સુખને માટે મહેનત લેનાર દીકરાને ધન્ય છે, અને એવા દીકરાનાં માઆપને પણ ધન્ય છે. બધાના દીકરા એવા સારા હોય તો પછી માઆપને જરાપણ દુઃખ રહે નહિ.

(૭) અન્વય—સધળા તીરથ ફેરવી જેવાર ઘેર ગમે (તેવાર) માતાપિતા રાજ થયાં (અને) અપાર આશીષ દે.

અર્થ—બધા તીરથની જત્રા કરાવીને જ્યારે ઘેર ગમે ત્યારે માઆપ બહુ રાજ થયાં અને તેમણે ઘણી આશીષ દીધી.

(૮) અન્વય—દીકરે ફરજ બજાવી (તો) પ્રભુએ મહેર કીધી (એમ) માઆપને સુખ આપે (તેને) લીલા લાંબર થાય.

અર્થ—દીકરાએ માઆપની સાથે જેવી રીતે વર્તવું જોઈએ તેમ માધવે કર્યું તો તેના પર પરમેશ્વરે દયા કરી ધણું સુખ આપ્યું, તેવીજ રીતે જે છોકરા માઆપને સુખ આપે તેમને પણ પરમેશ્વર ધણું આપે જેથી આનંદ થાય.

પાઠ ૨૬ મો.

ચતુરાધ-ચાલાકી.
કુળે-ભોટવો.
સુઝી-જડી, યાદ આવી.
વિચાર-મનસુખો, સાં
નરતું ખરું ખોટું ત-
પાસવું ત.
કાંકરા-પથરઈ ટોનળીઆં
વીગેરેના નાના કટકા.

ઉપાય-ધ્વિજાન.
ધીરજ-હિંમત, સધુરી.
તરસ-શોષ, પાણી પી-
વાની ઇચ્છા થતી તે.
વાડામાં-ઘરની પછવા-
ડેના ચોગાનમાં.
કાંકાં-વલખાં, ડાકાં.
પાસે-નજીક.
માંહે-અંદર.

આખરે-છેવટે.
વેળા-વખત.
રાજી-ખુશી.
નાચતો-કુદતો.
છુપાઈને-સંતાઈને.
કાજ-માટે, સાર.
કંકર-કાંકરા.
કંઠણ-સખત.
જલદી-તરતજ.

કવિતાનો અર્થ—ભોટવાનું ઉંડું પાણી ઉપર લેવા માટે કાગડાએ
કાંકરા નાંખ્યા તેથી પાણી ઉપર આવ્યું તે આજ પીધું. ૧

ધીરજ અને ચતુરાઈથી જે કંઠણ કામ હોય તે પણ જલદીથી પુરું
થાય છે માટે ભલે સૌ કરી જુએ. ૨

પાઠ ૨૭ મો.

કાપળી-અનાજ છોડવા
સુંદ્રાં કાપવું તે.
મહેનત-મજુરી.
આથમતા-આથમીજતા.
બચ્ચી-ખોડી.
ભાણુ-સુરજ.
મલકાવી-હસતું મોં કરી.
વંતાક-એક જાતનું શાક
વેગાળુ.
દાતરડાં-અનાજ કે ઘાસ
કાપવાનું વાંકું હથી-
આર.
ચચ્ચાર-ચાર ચાર.

દહાડીઆ-મજુરી કર-
નાર.
પટેલ-ખેડુત.
વઢાઈ-કપાઈ.
મદદ-સહાય.
ભાથું-આવાનું.
તાજી-હંશિયાર.
માખણુ-દહીને વલોવ-
વાથી જે પાળો હલ
કે પદાર્થ છાશ ઉપર
તરે છે તે.
માંડો-શર કરો.
ખૂડે-આથમે.
ચાસ-ઓળ.

આમ-આવી રીતે.
લાગ્યાં-આગ્યાં.

પાઠ ૨૮ મો.

ખળાં-ખેતરમાં અનાજ
એકઠું કરવા શાર
ચોખી કરેલી જગ્યા.
પાથરા-કાપવાથી ભોંય
પટેલા છોડ.
પગર-દાણા મસળવાને
તેનાપર ઢોરને ફેરવે
છે તે.
કુંવળ-ધઉંનું પરાળ.
ખૂળી-દાણા મસળવા-
ની જગ્યા.

પટલાણી-પટલની વહુ.

કારભાર-વહીવટ.

હાલરાતે-હારતે.

ઉપણી-ઝાટકી.

હોંસીલી-ઉમંગી.

પહોચ્યાં-પુચ્યાં.

દેખાવ-ચિતાર.

ભોર-ધાસ ભરેલું ગાડું.

દાલવ્યો-ખાલી કીધો.

છેવટે-આખરે.

પાક-અનાજની પેદાશ.

ઉભણી-ન્યાહત.

પાઠ રટ મો.

કાપણી-ધાસ વીગેરે કા-

પવાનું કામ.

ડુંડાં-કણસલાં.

સંપે-હળીમળીતે.

ઉમંગે-હોંશથી.

ફાલ-પાક.

કોળી-કલ્લા.

આમ-આ બાળુ, આ-

વી રીતે.

તમામ-બધા.

માસ-મહિના.

પીરસી-આપી.

સદાય-હમેશાં.

ઉભરાયો-ધણા ફૂલ્યો.

સુંદર-સારો.

લણીએ-અનાજના ડુંડાં

કાપીએ.

ખંત ધરી-હોંશ રાખી.

કાં-કેમ.

ખળું-અનાજ મસળ-

વાની જગા.

હૈયે-મનમાં.

હામ-હિંમત.

લણી-ડુંડાં કાપવાનું

કામ.

ધાસ-ચારો.

પૂળા-ગુડીઓ.

ગાડું-સામાન ભરવાનું

અને બેસવાનું વા-

હન.

વાળું-રાત્રે જમવાનું

જમણ.

કવિતાની સમજૂતી (૫).

અન્યથા—હે બાળકો (તમે) તમામ આમ આવો (આમ) આવી આપણે કાપણીનું કામ ઉમંગે કરીએ.

જે જે પેલી વાદળીઓ વરસીને ચાલી જાય (છે) બાર માસનું અનાજ પીરસી (તે) સદાય સંપે રહે.

અર્થ—અરે છોકરાઓ ! તમે બધા અહીં આવો આપણે હોંશથી કાપણીનું (ખેતરમાંથી ડુંડા કાપવાનું) કામ કરીએ.

જુઓ ! જુઓ ! પેલી વાદળીઓ વરસાદ વરસાવીને જાય છે, તે એક વરસ દીવસનું અનાજ પાકે એટલું પાણી પીરસીને પછી હમેશાં સંપથી રહેછે. માટે છોકરાઓ.

(૨) અન્યથા—ખેતર માંહે કેવો સુંદર ફાલ ઉભરાયો છે (તેને) સો ચાલો ખંત ધરીને લણીએ, કાલ કાં કરીએ.

અર્થ—ખેતરમાં ફાલ કેવો સારો ફાલી નીકળ્યો છે. તે ફાલને ચાલો આપણે બધા હોંશ રાખીને કાપી લઇએ, કાલ શા માટે કરીએ માટે છોકરાઓ.

(૩) **અન્વય**—હાથે વાંકું દાતરડું લઈ કુંડાં આમ કાપો, (તેને) લઈ ખજામાં ઢગલો કરતાં હૈયે હામ રાખો.

અર્થ—હાથમાં વાંકું દાતરડું લઈ આવી રીતે કુંડાં કાપો, તેને લઇને ખજામાં ઢગલો કરતાં મનમાં હિંમત રાખજો માટે છોકરાઓ.

(૪) **અન્વય**—અનાજની લણણી પુરી થઈ, સર્વે ઘાસ કાપો, (અને) ચાર ઘાસની કોળી લઇને સૌ આ પાસ મૂકો.

અર્થ—કુંડાં કાપવાનું કામ પૂરું થયું તેથી બધા ઘાસ કાપો, અને ઘાસના કલ્લા લઇને સૌ એક બાજુએ મૂકો. માટે છોકરાઓ.

(૫) **અન્વય**—પુળા કરી ગાડામાં નાંખી કામ પુરું કરીએ, (અને) ઘેર જઈ વાળુ કરી સરવે ઇશ્વરનું નામ લો.

અર્થ—ઘાસના જીડા બાંધી ગાડામાં નાંખી કામ આટોપી (પર-વારી) લઇએ, એટલે ઘેર જઈ વાળુ (રાતનું ભોજન) કરી, આપણે સૌ ઇશ્વરનું નામ લઈ, તેનું ભજન કરો. માટે છોકરાઓ.

પાઠ ૩૦ મો.	આવાર-હમણાં.	ઉપણીએ-કચરો કાઢીએ.
ખજાં-અનાજ મસળ-	દીસે-દેખાય.	તમામ-બધો, સર્વ.
વાની જગા.	હૂડું-જીડું.	કોથળા-ગુણા.
ખેડુત-ખેતી કરનાર.	સરસ-સારા.	કાજ-કામ.
અનાજ-દાણા.	પિલાય-કચરાય.	ફળ-બદલો.
કુંડાં-ફાતરાં, છોતરાં.	કણુ-દાણા.	મહેનત-મજુરી.

કવિતાની સમજૂતી. (૬).

અન્વય—(૬) બાળકો આવાર આવો. જો ખજાં તૈયાર દીસે (છે) ચાલો આજ કુંડાંમાં રહેલું અનાજ હૂડું કરીએ.

અર્થ—હે છોકરાઓ તમે હમણું અહીં આવો, જુઓ ! ખળાં તૈયાર થએલાં દેખાય છે માટે ચાલો આજ આપણે હુંડમાં રહેલા અનાજના દાણા છુટા પાડીએ.

(૨) અન્વય—જેમ બળદો ગોળ ફરતા (હોય) તેમ આપણે સો ફરીએ, (તેથી) જ્ને હુંડાં સરસ પિલાય તો તરત છૂટા કણ થાય.

અર્થ—જેમ ખળામાં બળદો ગોળ ફરતા હોય છે તેમ આપણે બધા ફરીએ, જ્ને સારી રીતે હુંડાં ચક્રાય (કચરાય) તો તેમાંથી અનાજના દાણા તરત છુટા થાય.

(૩) અન્વય—આમ ટોપલામાં ભરીએ (બંને) તમામ અનાજ ઉપણીએ, (તેથી) જ્ને ! જ્ને ! હુંસાં ઉડી જાય (છે, ને) બધા કણ નીચે વરાય (છે).

અર્થ—આવી રીતે તમામ અનાજ ટોપલામાં ભરીને ઉપણીએ (ઝાટ ફીએ) તેથી જુઓ ! જુઓ ! ફેતરાં ઉડી જાયછે, અને બધા દાણા નીચે વેરાય છે.

(૪) અન્વય—સાથ કોથળાઓ લઈએ (અને) આમ હાથો હાથ ભરીએ (જ્ને) ખેડુતોનું કામ કરીએ (તો) આજ મહેનતનું ફળ મળે.

અર્થ—આપણે સાથે કોથળા લઈ તેમાં આવી રીતે હાથેહાથ અનાજ ભરીએ, જ્ને આપણે ખેડુતનું કામ કરીએ તો આપણને આજ મહેનતનું ફળ મળે.

ગુજરાતી પહેલી ચોપડીના અર્થ.

ભાગ ૨ જો.

પાઠ ૩૧ મો.
આકાશ-ગગન.
સહેલ-મન, ગમત.
નીકળ્યા-ચાલ્યા.
ચંદ્રમા-ચાંદો.
સારપછી-તેની પછી.
મેદાન-સપાટ જમીન.
અજવાળું-પ્રકાશ.
ઝગઝગે-ચકચકે, તમે.
આથમે-સૂરજ દેખાતો
બંધ થાય.
ઝાંખો-તેજ વગરનો.
કામઠું-ધનુષ.
દહાટો-દિવસ.
ગગન-આકાશ.
વાર-વખત.
તારા-ચાંદરણાં.
વહેલા-જલદી.

પાઠ ૩૨ મો.

ભાગ ૧ લો.
વરસાદ-મેઘ, આકાશ-
માંથી પાણી પડે તે.

દરીઆમાં-સમુદ્રમાં.
ફેરાં-મોટા છોટા
ખેસાડ્યાં-ગોઠડ્યાં.
સવારે-દીવસ ઉગતાં,
પ્રભાતે.
ઘોઠલો-ધરતે લગતો
ચોતરો.
ઢંકાઈ-દયાઈ.
જરૂર-ખપ, કામ.
પોચી-નરમ.
તળાવ-પાણી ભરાઈ રહે
તેવો મોટો ખાડો,
નાનું સરોવર.
નદી-વહેતા પાણીનો ઝરો.
રથ-ચાર પૈડાંવાળી બે-
સવાની ગાડી.
પવન-વા, વાયરો.
પાઠ ૩૨ મો.

ભાગ ૨ જો.

ચોખ્યાં-અટક્યાં [વાનું.
પરસાદ-જમવાનું, ખા-
રેલમરેલા-રેલછેલ.

ચોકખી-સાફ. [શાક.
કારેલાં-એકબીજાનું કડવું
ખિચારા-ખાપડા.
ધેખરીઓ-ધેખરના જે-
વો મીઠો, જાડા સેટલા.
તેવલે-તેવાંએ, ધરતા
છાપરા ઉપરનાં ન-
ળીઆંની પાણી જ-
વાની ખોખણ.
મખ-ગમમત. [ગામ.
ગામડાં-થોડાં ધરવાળાં
માંડ્યા-લાગ્યા.
કચરો-પૂંજો. [નાકડકા.
કાંકરા-નળીઆને પથરા-
પછડાતા-અફળાતા.
તણાઈ-ખેંચાઈ.
નાચતાં-કુદતાં.
છેવટે-છેલ્લે આખરે.
ગીત-ગાયન.
ઉની ઉની-ગરમાગરમ.
નકારી-ખરામ.
તાણી-ખેંચી.

કવિતાનો અર્થ—હે વરસાદ તું આવ, જેથી અમોને ધેખરીઓ
પરસાદ, ઉનીઉની રોટલી અને કારેલાનું શાક ખાવા મેળે.

હે વરસાદ તું એટલો બધો આવ કે તેવે પાણી આવીને નકારી છોકરીને દેડકાં તાણી જાય.

પાઠ ૩૩ મો.
 ઢેકું-રોડું, દગડું.
 મટોડી-માટી.
 કાદવ-કીચડ, પાણીમાં
 કાહેલી માટી.
 શાહી-રશનાઈ, લખવા
 માટે મેસ, હીરાકશી
 વીગેરેની બનાવેલી તે.
 પ્યાલામાં - પવાલામાં,
 ગ્લાસમાં.
 તળાએ-નીચે.
 ડહોળું-કચરાવાળું.
 નીતરું-ચોકખું.
 રસ્તા-મારગ. [દખાયતેવું.
 પોચું-નરમ, દાળીએ તો
 રેતી-ઝીણી રેત.
 ધસડી-ખેંચી.
 કઠણુ-સખત.
 ધારવાળા-કોરવાળા.
 કકડા-ટુકડા.
 ભોય-જમીન.
 કાંકરી-જાડી રેતી.
 ખરે-નીચે પડે.
 ચૂસી-ગોસી.
 પાઠ ૩૪ મો.
 માટી-મટોડી.

ઈંટવાડો-ઈંટા પકવાની
 જગા. [લોટ.
 કણક-ધડનો કેળવેલો
 સીંચ્યાં-ખડક્યાં.
 નળીઆં-દીકરાં, નાળો.
 ધાટ-આકાર.
 કોદી-દાણા ભરવા માટે
 માટીનું બનાવલું મોટું
 વાસણ.
 ચપ્પુ-ચાકુ.
 બઢી-માટીનાં વાસણ
 પકવવાની જગા.
 કોડીઆ-દીવા કરવાના
 માટીના પ્યાલા.
 ભોંયમાંથી-જમીનમાંથી.
 તપાસી-જેઈ.
 કઠણુ-સખત.
 ચીકણી - ચીકણવાળી,
 ચોટે એવી.
 નરમ-પોચી.
 ભાગ-કકડા.
 જોર-બળ.
 ઝટ-તરત.
 કાણાં-બાકેરાં.
 રેડી-નાંખી. [માગર.
 ધડા-પાણી ભરવાની

પાઠ ૩૫ મો.
 ધાતુઓ-ખનિજ પદાર્થો.
 સળાઓ-ગજાઓ.
 હથોડા-ટીપવાનું ઓજાર.
 જતરડામાં-લોહાનું કા-
 લાવાળું (તાર કર-
 વાનું) ઓજાર.
 લાલચોળ-ધણાજ રાતો.
 પિત્તળ-વાસણ બનાવ-
 વાની જસત અને
 તાંબાની મેળવણીની
 બનાવેલી ધાતુ.
 ઓછાવતા-થોડા ધણા.
 ટીપો-ધડો.
 ઓળખાવ્યા-ઓળખા-
 લુ પાડી.
 છોટે-દૂર.
 લુહાર-લોહું ધડનાર. [ચો.
 ધમણુ-દેવતાનું કવાનોસં-
 તપાવ્યો-ગરમ કર્યો.
 ખુખ-ધણાજ.
 એરણુ-સોની લોકો જે-
 નાપર મૂકી દીપે છે
 તે ઓજાર.
 તાર-વાળો.
 ચળકેછે-ઝગઝગે છે.

કશાના-કોઈનાણુવસ્તુના.
 ઝાંખો-ચળકાટ વગરનો.

પાઠ ૩૬ મો.

નાણું-ધન.
 શેઠ-સાહુકાર.
 કાચળી થેલી.
 વટાવ્યા-ધુટાપૈસાલીધા.
 ઢગલી-એક જગ્યા પર
 એકઠા કરવા તે.
 રૂપીઓ-રૂપાનું નાણું.
 અડધો-આઠ આનાનું
 રૂપાનું નાણું
 ઢપુ-ખેવડો પૈસો.
 મહોર-પંદર રૂપિયાનું
 સોના નાણું.
 બજારે-ચૌટામાં.
 અધેલા-અરધા પૈસાનો
 સિમ્નો.

સલામ-જમણા હાથ ક-
 પાળે અડકાડવો.

પાઠ ૩૭ મો.

કુહાડી-લાકડાં કાપવાનું
 ઓભર.
 તકરાર-લઢાઈ, ટંટો.
 મોટાઈ-વડાઈ, આખર.
 મુદર-કુહાડીનો ઉપલો
 ભાગ. [નાર.
 લઝડકોડા-લાકડાં ચીર-
 દીકરી-છોકરી.

ચળકાટ-ઝળકાટ.

કોદાળી-જમીન ખોદ-
 વાનું લોઢાનું ઓભર.

ધાર-કોર.
 ચીરું-ફાડું.
 જીવ-પ્રાણ.
 તોલે-અરાબર.
 નાકું-કાણું.
 સખત-કડંગ.
 ફાટફાટ-ચીરાઈજાયતેમ.
 કપડાં-લુગડાં.
 વઢી-લઢી.
 બિચારી-બાપડી.
 વાર વખત.
 પેદા થયાં-ઉપજ્યાં.
 પાઠ ૩૮ મો.

વાડી-આગ. [ઝાડ.
 જમરૂખી - જમરૂખનું
 ત્રિકોણા-ત્રણ ખૂણા.
 લલકારતો-રાગ કાઢીખો-
 લતો.
 ક્યારા-ચારે બાજુએ
 પાળ કરેલી હોય
 એવા જમીનના કટકા
 મધપુડો-મધમાખીને ર-
 હેવાનું ઘર.
 લીલાંછમ-ધણાંજલીલાં.
 આકાર-ધાટ. [ફૂલ.
 ગલગોટા-એક જાતનું

માળી-ફૂલ વેચનાર. [વર.
 પાંખી-પાખવાળાં જના-
 ડાળી-પાંખડી.

કોસ-કુવામાંથી પાણી
 કાઢવાને ચામડાનું
 કાચળી જેવું બનાવેલું
 હોય તે.
 ચાળુ-કુવાને મથાળે પા-
 ણી ભરવાને બાંધેલું
 હવાડા જેવું હોય તે.
 નીક-પાણીજવાનો રસ્તો.
 ખૂશ ખૂશ-રાજી રાજી.
 પાઠ ૩૯ મો.

છોડવા-નાનાં ઝાડવાં.
 કળી-ઉધડ્યા વગરનું ફૂલ.
 દાંડી-ડાળી.
 મૂળીઉં-મૂળ.
 પથરાય-ફેલાય.
 સમજશે-ખબર પડશે.
 સુકાઈ-મરી જઈ.
 કોહળાનો-એક જાતનો
 શાકનો.
 જીવતા-જીવવાળા.
 વચ્ચે-વચમાં.
 ઉપેડી-ઉપાડી.
 થડ-મૂળ અને ડાળાંની
 વચ્ચેનો ઝાડનો ભાગ.
 ફૂટેલી-નીકળેલી.
 ડાખી-ઝાડના મોટા ફાંટા.

ખાંદડાં-ખાંતરાં.
ખીલશે-ફૂલશે.
રોજરોજ-દરરોજ.
ઘેઠે-જેમ, રીતે.

પાઠ ૪૦ મો.

ખરખચડી-ખાડા ટેકરા-
વાળી.

ટટાર-સ્થિર.

ખુરશી-ખેસવા માટે ક-
રેલુંલાકડાનું ટેકાવાળું
આસન.

મૂળીઆં-મૂળ.

ડાળી-ફળુગા.

નળ-ભુંગળું.

છાલ-છોરાં.

મેજ-ટેમલ.

ખાટલો-ઢોલીયાં.

પાઠ ૪૧ મો.

તુરીકું-એકખતનું શાક.

આરીઆના - કાકડીના,
ચીમડાના.

માંડવા-માંડપ.

શાક-તરકારી.

છાપડું-ધરની છેક ઉપ-
રનો ભાગ.

લીલુંજમ-ધણું લીલું.

છોડવા-નાના ઝાડવાં.

વળગીતે-આઝીતે.

મથરાઈ-ફેલાઈ.

વીટળાઈને-અમળાઈને.

તરખુચ-કલીંગડ.

જાણતાં-દેખાતાં.

ઉખેડયો-ઉપાડયો.

ખતાવ્યાં-દેખાડ્યાં.

ટૂકાં-નાનાં.

અંતરે-છેટે.

ગાંડા-ગાંઠ.

પાઠ ૪૨ મો.

ક્યાં-કયે ઠેકાણે.

ગોટદો-મોટાંફળમાંઅં-

દર રી આજુનું જે કંડણું

ભાગ હોય તે.

પાકેલી-રસદાર.

મગવાન-મંધર.

જતન-સંભાળ.

લાગી-મંડી.

દલાંટા-દિવસ.

વાસ-ગંધ. સોરમ.

ખાઝી-વળગી.

પવને-વાયે.

ભાર-ખોળે, વજન, તોલ.

નીચી-જમીન તરફ.

ડીલ-શરીર.

ગર-ગરબ, ગલ.

ખી-ખીજ, ખીયું.

સવારમાં-પ્રભાતમાં.

દાળજે - દાખી દાખીતે

પોચી કરજે.

દીસો-પોચો.

ડીકું-ડીયું.

ફેંકી-નાંખી.

ત્યાં-તે ઠેકાણે.

પાઠ ૪૩ મો.

હીડે-ચાલે.

નિરાંતે-શાંતિથી.

વગડાઉ-જંગલી

અમળાઈને-વળીને.

વાગોળવું-ખાંદલું મોંમાં

પાછું લાવી ચાવવું.

જમરી-જેરાવર, બળ-

વાળી.

જડયાં-ડયાં. [ખૂત.

જેરાવર-જમરી, મજ-

ધીમેધીમે-હળવેહળવે.

ખસતો-આરડતો, કૂતરો

ધુરકતો હોય તે.

કાટ-ચીરો.

કિતરી-ખુંચી, પેંસી.

ચામડી-ખાલ

કંડણું-સખત.

ખાડા-ખાખોચીયાં.

વાર-વખત.

લગી-સુધી.

ગમે-પસંદ પડે.

પૂરી પડે-પહોંચી વળે.

પાઠ ૪૪ મો.

ધુંગરાં-ટેકરા, નાનાપર્વત.

ચતુપાટ-ચતું. [કાવર.
મજ્જુત બળવાળા, જ્ઞે-
ભરવાડ-અકરાને ઘેટાનો
ગોવાળ.

સોખત-સંગત, સાથ.
લાગ-દાવ. [સાથમાંથી.
ટાળામાંથી-જથામાંથી,
છટકી-નાસી.

રસ્તે-મારગે.
ભાવતો-પસંદ પડતો.

કંઠુ-અધરું.
માંડી-ગોઠવી.

ઠરતા-ટકતા.
વારેવારે-હરધડી.

કુદકો-થેકડો.
ગમડયું-ગમડી પડયું,
નીચે પડયું.

શોધવા-ખોળવા.
હંચકીને-ઉપાડીને.

ભૂલ-ચૂક.
કીધી-કરી.

યાદ રાખજો-સરત રા-
ખજો, ધ્યા । રાખજો.

ફેર-તફાવત.
આછા-છેટે છેટે.

ઉત-ઘેટાના વાળ.
ભાર-ખોજો.

પાઠ ૪૫ મો.
શુભ-શાયદો.

જાણસો-વસ્તુઓ, ચીજો.
પેંડા-માંવા ને ખાંડનો
અનાવસો પદાર્થ.

દોલ્લી-દૂધ કાઢ્યા.
શીખાંડ-દહીં ને ખાંડનો

અનાવસો પદાર્થ.
દૂધપાક-દૂધને ઉકાળી

ચોખા ખાંડ નાંખી
અનાવસો પદાર્થ.

જનનવર-જનાવર, પશુ,
પક્ષી વગેરે.

લોચા-લચકા.
આસુદો-દૂધ ને ખાંડનો

અનાવસો પદાર્થ.
વધારે-બહુ.

મીઠું-મળ્યું.
ડંડુ-ટાડું.

બગડી-ખરાબ થઈ.
આંચળ-ધાન, ધાઈ

મેલ-કચરો.
તર-મલાઈ.

પાઠ ૪૬ મો.
ઝાઢીઓ-ઝાઢવાળા.

શિઆળ-કુતરાના જેવું
જનાવર.

પરસેવો-ધામ, ડીલમાંથી
પાણી નીકળે છે તે.

ચાલાક-ચંચળ.
પ્રાણી-જનાવર.

ઝોકાં-ડોલાં.
ચરમાં-આંખોએ પહોર-

વાની કાચની તખતી.
કારકુન-મેહેતો. [નિહિ.

કકરા-બડબડા, લીસા
બળ્બે-બેનું જોડકું.

રાજ-ઉપરી.
પસંદ-ગમતું.

સભા-મંડળ.
શુપચુપ-છાનામાના.

અંતે-છેવટે.
જાણાય-માલમ પડે.

ગંધ-વાસ.
એકદમ-તરત.

સધળા-અધા.
રીઝે-ખુશી થાય.

વચ્ચે-વચમાં, અંદર.
તીણા-અણીદાર.

ખોરાક-ખાવાનું.
જડખાં-ડચાં.

છેલ્લી-છેવટની.
પાઠ ૪૭ મો.

પંખી-પાંખવાળાં જનન-
વર. [મૂકે છે તે.

ઈંડાં-પક્ષી વીચાય ત્યારે
અચ્ચાં-ઈંડાંમાંથી નીક-

ળે છે તે.
સમડી-એક જાતનું પાં-

ખવાળ જનાવર.

ક્રમુતર - એક જાતનું
પક્ષી. [નાર પંખી.
જલકુકડી-પાણીમાં રહે-
જનાવર-જનવર.
ડીલે-શરીરે. [ધર.
માળા-પંખીને રહેવાનું
પડ-અસ્તર,
જેડાયેલા-અંધાયલાં.
તરતાં-પાણીની સપાટી
ઉપર રહેતાં.

પાઠ ૪૮ મો.

જુખ્યો-ખાધા વગરનો.
જીવજંતુ-નાનાં જીવડાં.
વિચાર-મનચુખો.
હુચ્યા-ખજ, દોંગા.
કોહેલું-સડેલું.
સળેલું-જે વસ્તુમાં કીડા
પડ્યા હોય તેવું. [ધર.
પાંગરું-પોપટને રાખવાનું
તરખુજ-કલીંગડ.
કકડો-કુકડો.
મૂક્યો-મેલ્યો.
ધારીને-જાણીને.
કેર-તદ્વાવત.
છેડ્યો-નાકેથી.
સીધી-પાધરી.
કૂદતો-નાચતો, ચેઢતો.

પાઠ ૪૯ મો.

મડીકું-અંદર કંઈક ની-

જને ઉપર કાગળ વીં-
ટાળેલો હોય તે,
નાના પડા.

હલાબું-ડોલાબું.
મહેતાજી-છોકરાને જ-
ણાવનાર, માસ્તર.
હજદર-અવેજ(એક જા-
તનું મૂળ અંદર પીળા
રંગનું તે દવાના ને
રસોઈના કામમાં આ-
વેછે.)

રકેખી-તાસક, તખકડી.
ચમચો-નાની કડછી.
પ્યાલું-પ્લાલું, જામ.
રેડી-નાંખી.
મેળવી-મેળો કરી.
ખરેખરો-સાચો.
ખરાખર-સરખો.
મળતો-ભળતો.
સરખે ભાગે-ખરામર.

પાઠ ૫૦ મો.

પારણું-ધોડીઈ.
પાંગરા-પારણું આંધવા
ની દોરી. [ચકરડી.
ભમરી-લાકડાની કુદડી,
મખમલ-એક જાતનું ઉ-
નતું કપડું [નેલી
ચિનાઈ-ચીન દેશની બ-
દોયણાં-પારણું આંધવા-

ની દોરી. [ખેચવી.
ધુમણ-ગીતગાતાં દોરી
મશરૂ-એક જાતનું રેશમી
કાપડ.

રસીલા-રસીયા.
તોળાઈ-ગાદલું, ગદેલું.
મણી-છોકરીનું નામ છે.
નટુ-છોકરાનું નામ છે.
ઝોળી-ખોઈ.
ઝાપટી-ખંખેરી.
પરોવ-ધાલ.

બેરવ-વળગાડ [તિઓ.
પુતળીઓ-લાકડાની મૂ-
પોચી-નરમ.
મજા-ગમત.
હીરની-રેશમની.
ઝુલાવવા-હીંચોળવા, હ-
લાવવા.

હાલરડું-આળકને ઉંધા-
ડતાં ગાવાનું ગીત.
ગીતે-ગાઇને.
રંગીત-રંગેલું.
પોદો-સૂઓ.
ઝાઝા-વધારે.
હેતે-પ્રીતે.
ઝુલાવું-હીંચકા નાખું.
પધરાવું-ખેસાડું.
ચીતરેલ-ચીતરેલી.
પઢાવું-શીખાવું.

બલી-સારી.
 મોરલો-મોર.
 મઢાવું-જડાવું.
 તાજી-તરતની ભરેલી.

ચાદર-પરેડી, ઓછાડ.
 સેજ-પથારી.
 બિછાવું-પાથડ.
 હીચોળું-ઝુલાવું.

ધેન્ધેરાં-મધુરાં.
 લાડકડા-લાડકા, વહાલા.
 ગજવે-ખીસામાં, ધું-
 નામાં.

કવિતાની સમજૂતી. (૭)

અન્યથા—ભાષને હાલરડું વઢાવું રે (તેથી હું) ગીતે ધુમણ ધાવું રે ભાષને.

રસીલા રંગીત પારણ પોઢો (હું) ઝાઝા હેતે ઝુલાવું, ભાષને પારણીએ ભમરી જડવું (અને) પુતળીઓ પધરાવું—ભાષને.

અર્થ—મારા ભાષને ઉઘાડતાં ગાવાનું ગીત ઘણું વાહલું લાગેછે તેથી ગીત ગાતાં દોરી ખેંચીને હીંચકાં નાખું.

હે રસીયા ? રંગેલા ઘોડીઆમાં તમે સુધ્ધિજન્ય, હું તમને ધણા હેત વડે હીંચકા નાખું, હે ભાઈ તમારે ઘોડીએ પુઢડીઓ ચોઢાવું અને લાકડાની પુતળીઓ ખેસાડું—માસ ભાઈને.

(૨) અન્યથા—પારણ ચીતરેલ ચાંચની ચકલી ચઢાવું (અને) પોપટ પઢાવું, ભાષને બલી રીતેથી રમવા મોરલો સોને મઢાવું—ભાષને.

અર્થ—ઘોડીઆ ઉપર ચીતરેલી ચાંચવાળી ચકલીઓ અને ભણુનો હોય એવી રીતે પોપટ ખેસાડું, અને હે ભાઈ તારે સાઈ સારી રીતે રમવા માટે મોર સોનેથી મઢાવું—મારા ભાષને.

(૩) અન્યથા—પારણીએ મખમલ (એને) મશરૂની તાજી તળાઈએ પથરાવું (અને) સૂવાની સેજ ચિનાઈ ચાદર (અને) ચંપાના ફૂલડાં બિછાવું—ભાષને.

અર્થ—ઘોડીઆમાં તરતની બરેલી મખમલ અને મશરૂની ગાદીએ પથરાવુ અને તે ઉપર ચીન દેશમાં બનેલી ચાદર અને ચંપાના ફૂલ પાથરી સુવાને માટે પથારી પાથરું—મારા બાઈને.

(૪) અન્યથા—હે વહાલા હીરની દોરીએ હીંચોળું અને ઘેરાં ઘેરાં ગીત ગાઉં, (હે) લાડકડા બાઈ (ન્યારે) ઉઘીને બેઠો (ત્યારે) ગળે ખાતું ધાલીશ. બાઈને.

અર્થ—હે મારા વહાલા! હું હીરની દોરી બાંધી હીંચકા નાંખું, અને આંખમાં ઘેન આવે એવાં મધુરાં ગીત ગાઉં, હે મારા લાડકવાયા તમે ન્યારે ઉઘીને બેઠો ત્યારે તમારા ખીસામાં (ધુંજમાં) ખાતું ધાલીશ—મારા બાઈને.

સરકારી પ્રાથમિક શાળામાં માલતી

ગુજરાતી દેશી હિસાબ

ભાગ ૧ લો.

કીમત ૧૧ (સવા) આના.

ગુ. બાળ પોથીના અર્થ. ૦-૨-૦	ગુ. છટ્ટીના અર્થ ... ૦-૫
ગુ. પહેલીના અર્થ ... ૦-૨-૦	ગુ. સાતમીના ,, ... ૦-૬
ગુ. બીજીના ,, ... ૦-૩-૦	સેહેલગણીત ... ૧-૬
ગુ. ત્રીજીના ,, ... ૦-૪-૦	છેલની વારતા ... ૧-૦
ગુ. ચોથીના ,, ... ૦-૫-૦	બદીયલની વારતા ... ૧-૦-૦
ગુ. પાંચમીના ,, ... ૦-૬-૦	ભાગવતસાર ... ૦-૧૨-૦

ક્રિપરના પુસ્તકો લેનારને ધણીજ સારી રીતે કમીશન
આપવામાં આવશે.

એશિયાય બધી જાતનાં ગુજરાતી પુસ્તકો મળશે.

મળવાનાં ઠેકાણાં

મુંબઈ—ડાહ્યાભાઈ જગજીવનદાસ ઠે. બૂલેન્દર આગળ શીર-
ગીના દેવળ પાછળ, આવજી નેરામના માળામાં.

” એન. ડી. મેહતાની કું. બુકસેલર કાલકાદેવીના રસ્તાપર,
પોષ્ટ હોશીસની સામાં.

મુંબઈ—ખેતવાડી બ્યાકરોડ ધર નં. ૧-૨ અને ૩ અહીંઆ “તત્ત્વવિવેચક”
છાપખાનામાં રા. બીવાળ હરી શિંદે એને છાપ્યું. તે ડાહ્યાભાઈ
જગજીવનદાસ જોએ કચેડલ રટ્ટીટ, ધર નં. ૪ મધ્યે પ્રગટ કર્યું છે.

